

УДК 342.9

КОМЗЮК А. Т.,

*доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;*

 <https://orcid.org/0000-0002-7377-9241>

АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНЕ ПРАВО: ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ

Аналізуються питання формування адміністративно-деліктного права як підгалузі адміністративного права, а також проблеми визначення його теоретичних засад – предмета, структури (системи), джерел, суб'єктів тощо.

Ключові слова: адміністративно-деліктне право, формування, поняття, система, джерела.

У підготовці поліцейських в умовах реформування багатьох соціально-політичних відносин в Україні важливе значення має набуття ними знань щодо правових засад поліцейської діяльності, особливо щодо підстав та порядку застосування заходів, які обмежують права і свободи громадян, права та законні інтереси юридичних осіб. До числа таких заходів, які особливо часто застосовуються поліцейськими, належать заходи протидії адміністративним проступкам, насамперед заходи адміністративної відповідальності. В свою чергу, адміністративна відповідальність в наш час регулюється нормами адміністративного права, а точніше – його підгалузі – адміністративно-деліктного права.

Варто зазначити, що термін «адміністративно-деліктне право» вже досить впевнено зайняв своє місце в адміністративно-правовій літературі, хоча ще порівняно недавно його використання викликало гострі дискусії. Найбільше сприяли такому прогресу праці В. К. Колпакова, який переконливо обґрунтував основні теоретичні підходи до розуміння адміністративно-деліктного права як підгалузі адміністративного права [1, с. 86–99], а відтак і до формування його теоретичних засад. Проте досі повноцінна теорія адміністративно-деліктного права, як не дивно, не сформована. В існуючих працях наукового та навчального характеру дотепер увага приділяється питанням адміністративної відповідальності, без достатнього обґрунтування співвідношення та відмінностей цих категорій. Наприклад, новітній підручник адміністративного права містить спеціальну книгу «Адміністративно-деліктне право» [2, с. 373], проте використанням цього терміну все й обмежилось, надалі мова традиційно йде про адміністративну відповідальність.

Відтак питання про визначення поняття адміністративно-деліктного права, його місця не тільки у системі адміністративного права, але й у правовій системі загалом, предмет, структуру (систему), джерела, суб'єктів залишається актуальним для науки адміністративного права. Зрозуміло, що у межах даного пошуку вирішити усі ці завдання неможливо, тому зупинимось на найбільш гострій проблемі – розумінні місця адміністративно-деліктного права у правовій системі та розвитку його нормативних джерел.

Насамперед варто зазначити, що адміністративно-деліктне право становить сукупність правових норм, які визначають підстави адміністративної відповідальності, її зміст та процедури реалізації. Традиційно інститут адміністративної відповідальності відносили до

Загальної частини адміністративного права, адже його норми регулювали адміністративно-юрисдикційну діяльність у всіх сферах управління. Проте після переходу до виділення Загального та Особливого адміністративного права адміністративно-деліктне право переважно включають до останнього. Єдиним аргументом при цьому є те, що ніби кожне з названих системних утворень складається з відповідних структурних елементів: Загальне адміністративне право – з правових інститутів; Особливе адміністративне право – підгалузей права [3]. З цього приводу варто навести кілька заперечень.

По-перше, норми Особливого адміністративного права регулюють відносини публічного управління у різних сферах і галузях, тобто організаційну діяльність суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення різних прав і свобод громадян – особистих, економічних, соціально-культурних тощо. Тобто ці відносини можна назвати ще позитивними. Відносини ж, які регулюються нормами адміністративно-деліктного права, мають правозахисний характер, вони виникають у зв'язку із вчиненням протиправних діянь. Відтак поміщення його до Особливого адміністративного права порушує однорідність відносин, що регулюються його нормами. По-друге, незрозуміло, на чому ґрунтується висновок, що Загальне адміністративне право складається виключно із правових інститутів і не може містити підгалузей? Жодних подібних обмежень у розумінні інститутів і підгалузей права немає. По-третє, норми з адміністративною санкцією стосуються практично всіх підгалузей Особливого адміністративного права, тобто вони є загальними щодо цих підгалузей, оскільки визначають повноваження суб'єктів публічної адміністрації щодо реакції на протиправну поведінку у відповідних сферах і галузях. Отже, адміністративно-деліктне право цілком логічно визнати підгалуззю Загального адміністративного права.

Не менш важливою є проблема утворення належної системи джерел адміністративно-деліктного права, адже тим самим визначаються нормативні підстави адміністративної відповідальності. І головною проблемою тут є визначення цих підстав застарілим нормативним актом, Кодексом України про адміністративні правопорушення, який було прийнято ще за радянських часів і який гостро потребує заміни, на що ми неодноразово звертали увагу [4; 5].

Наразі наголосимо на необхідності більш чіткого конституційного визначення сутності юридичної відповідальності загалом та її видів. У п. 22 ст. 92 Конституції України йдеться про цивільно-правову відповідальність; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них, тобто навіть загальновідомі види відповідальності не названо. Така невизначеність слугує підставою численних спорів, зокрема, чи є даний перелік видів юридичної відповідальності вичерпним? Чи можна визнати існування, наприклад, господарсько-правової, фінансово-правової, еколого-правової та інших її видів? У результаті чинне законодавство містить безліч різноманітних санкцій, які до згаданих у Конституції України видів відповідальності не мають відношення, – господарських, адміністративно-господарських, фінансових, просто «заходів впливу», при цьому чіткі і достатньо повні гарантії їх застосування практично відсутні. Аналіз же сутності згаданих заходів та підстав і порядку їх застосування дозволяє зробити висновок, що в усіх цих випадках мається на увазі саме адміністративна відповідальність.

Отже, напрошується висновок, що формування сучасної системи джерел адміністративно-деліктного права необхідно розпочинати з Конституції України, в якій насамперед має бути вичерпно визначено види юридичної відповідальності та гарантії застосування всіх видів її заходів. Крім того, залишається гострою потреба у прийнятті нового Кодексу про адміністративні проступки, одним із основних завдань якого буде врегулювання адміністративної відповідальності юридичних осіб, що дозволить позбутись багатьох із згаданих «заходів впливу».

Список бібліографічних посилань

1. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 528 с.
2. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Вид. 3-тє. Київ : Акад. адмін.-правових наук, 2020. 466 с.

3. Мельник Р. С. Реформування системи адміністративного права як передумова його кодифікації. *Журнал східноєвропейського права*. 2013. № 1. С. 1–5. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2013/12/4ddc84_d50efc1ad58b4454963bd9e3a5c551bd.pdf (дата звернення: 15.04.2020).

4. Комзюк А. Т. Деякі проблеми реалізації принципів адміністративної відповідальності публічних службовців // Публічна служба і адміністративне судочинство: здобутки і виклики : зб. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5–6 лип. 2018 р.). Київ : Дакор, 2018. С. 180–183.

5. Гусаров С. М., Комзюк А. Т., Салманова О. Ю. Деякі актуальні проблеми реформування інституту адміністративної відповідальності. *Форум права*. 2017. № 5. С. 112–119. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_5_17.pdf (дата звернення: 15.04.2020).

Отримано 16.04.2020

